

КОСТАКОВА

Ліна Дмитрівна

linakostakova@gmail.com

старший викладач,
Донецький національний
університет економіки і
торгівлі імені Михайла
Туган-Барановського

УДК 338.5-048.455:[658:622](045)

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

MODEL OF FORMATION AND FUNCTIONING COST MANAGEMENT SYSTEM FOR MINING AND PROCESSING ENTERPRISES

У статті досліджено теоретичні підходи до побудови ефективної системи управління витратами в умовах діяльності гірничо-збагачувальних підприємств, визначено сутність її елементів та доведено доцільність застосування у практичній діяльності.

В статье исследованы теоретические подходы к построению эффективной системы управления затратами в условиях деятельности горно-обогатительных предприятий, определена сущность ее элементов и доказана целесообразность применения в практической деятельности.

The article considers theoretical approaches to the construction of an effective cost management system in the conditions of mining and processing enterprises, the essence of its elements is determined and the expediency of application in practice is justified.

Ключові слова: модель, гірничо-збагачувальне підприємство, ефективність, система управління витратами

Ключевые слова: модель, горно-обогатительное предприятие, эффективность, система управления затратами

Keywords: model, mining and processing enterprises, efficiency, cost management system

ВСТУП

Ефективне управління витратами на гірничо-збагачувальних підприємствах передбачає забезпечення обґрунтованого застосування широкого спектру форм і методів прийняття управлінських рішень, пов'язаних із регулюванням та координацією задіяних у процесі виробництва продукції обсягів використання тих чи інших ресурсів.

Дослідження таких категорій, як «витрати» та «управління витратами» на гірничо-збагачувальних підприємствах досліджувалося в роботах значного кола теоретиків та практиків. Особливу увагу привертають роботи А.М. Турило, Ю.Г. Вілкула, С.М. Шагояна, К.І. Кузьмінської, Т.І. Корнесвої, О.М. Брадула, О.В. Олійника, Л.І. Максиміва, Н.М. Малоги, І.В. Замули, О.М. Сухіної, О.Н. Кондратюка, І.В. Мамчука та ін. [1].

Але, пошук ефективних моделей управління витратами для гірничо-збагачувального виробництва триває, що пояснюється галузевими особливостями видобутку та переробки залізорудної сировини.

МЕТА РОБОТИ полягає у теоретичному формуванні ефективної моделі управління витратами для забезпечення її функціонування на гірничо-збагачувальних підприємствах.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В процесі підготовки статті використовувалися загальнонаукові і спеціальні методи дослідження.

Поміж них такі, як порівняння, узагальнення, типології, абстракції, а також системний та логічний підходи, пов'язані з реалізацією теорії управління витратами.

РЕЗУЛЬТАТИ

Специфічною ознакою управління витратами на гірничо-збагачувальних підприємствах (ГЗП) є вплив на управління ними певного кола чинників, що в своїй сукупності утворюють єдину цілісну систему яка складається з двох підсистем – стаціонарної та динамічної (диференційованої) [1]. Дані підсистеми постійно взаємодіють поміж собою. Такий зв'язок можна простежити починаючи з вибору вхідних ресурсів (промислові запаси, вибір технології, виробниче обладнання, підбір персоналу, визначення обсягів інвестицій тощо) та закінчуючи трансформацією їх у просторі і часі при видобутку та переробці корисної копалини в динамічних умовах ринкового середовища.

Управління витратами в умовах діяльності гірничо-збагачувальних підприємств являє собою основну ідею, що є рушійною силою у розробці та реалізації управлінських рішень для досягнення поточних та стратегічних цілей щодо раціонального формування й регулювання витрат, забезпечення ефективного використання ресурсів і капіталу з урахуванням впливу чинників диференційованої та стаціонарної підсистем.

Останнім аспектом, який виноситься на розгляд в процесі дослідження поведінки витрат для гірничо-збагачувальних підприємств є побудова ефективної системи управління витратами (СУВ). Враховуючі постійну зміну організаційного аспекту управління витратами для підприємств даної галузі, специфіку технологічного процесу, вплив стаціонарної та диференційованої підсистем чинників, можливості варіабельного характеру методик діагностування витрат різної конфігурації та калькулювання собівартості залізорудної продукції, пропонується модель формування та функціонування системи управління витратами (рис. 1).

Базові положення системи управління витратами для підприємств гірничо-збагачувального комплексу (основні складові частини, об'єкт та предмет) були запозичені з традиційних підходів до побудови СУВ підприємств виробничої сфери та пристосовані до їх галузевих особливостей [2-7].

Запропонована модель формування та функціонування СУВ на підприємствах ГЗП у порівнянні з традиційною має наступні відмінності:

⇒ виходячи з того, що СУВ складається із підсистеми, яка управляє, та підсистеми, якою управляють, вважаємо, що таку складову, як інструменти, слід віднести до підсистеми, яка управляє. Це має забезпечити ефективне функціонування СУВ;

⇒ на основі обраних інструментів в підсистемі, яка управляє, слід встановити рівень та вид функціональних зв'язків між витратами в цілому по підприємству та зокрема за кожним переділом. Це забезпечить взаємодію між підсистемами;

⇒ в підсистемі, якою управляють, слід виділити блок техніки управління витратами, який складатиметься з наступних елементів: індикатори, напрямки удосконалення, параметри, результати та критерії оцінки. На нашу думку, дана система елементів має бути замкнутою і утворювати безперервний процес, що спрямовуватиметься на забезпечення поставлених цілей (наприклад, удосконалення об'єкту управління). Даний блок може бути використаний як у короткостроковому, так і довгостроковому періоді;

⇒ на базі запропонованого блоку техніки управління витратами має бути сформована трьохрівнева структура управління ними, де до першого рівня буде належати стратегічне управління витратами, до другого – тактичне управління, а до третього – оперативне управління. За рахунок впливу чинників стаціонарної і диференційованої системи на внутрішнє та зовнішнє середовище підприємства слід встановити зв'язок між такими рівнями СУВ, як стратегічне, тактичне та оперативне управління.

Дія інструментів щодо забезпечення ефективності функціонування СУВ на підприємствах ГЗП проявляється в застосуванні традиційних функцій управління, серед яких найбільш дискусійною виступає функція планування в частині здійснення калькуляційного процесу. Серед найбільш поширених методів калькулювання собівартості продукції на підприємствах даної галузі є наступні:

⇒ нормативний метод – використовується при

калькулюванні витрат, що підлягають нормуванню;

⇒ калькулювання за повними витратами – є традиційним;

⇒ попередільний метод – використовується в залежності від специфіки виробничого процесу, що визначається випуском однорідної продукції, масовим типом виробництва та безперервним виробничим процесом.

Зазначимо, що номенклатура статей витрат є різною на узагальнюючих стадіях виробництва, а саме при видобутку залізорудної сировини та при її переробці, що складається з таких переділів, як: видобуток, дроблення, збагачення та огрудування. Специфікою калькулювання собівартості видобутку залізорудної сировини є відсутність витрат за статтею «основні матеріали, сировина та напівфабрикати», а на кожній наступній стадії переробки залізорудної сировини сума витрат за цією статтею буде складатись з результату отриманого на попередньому етапі.

Поєднання вище наведених методів калькулювання собівартості видобутку й переробки залізорудної сировини за основними стадіями виробництва дають можливість ГЗП розраховувати планову собівартість продукту за кожним переділом.

Далі, у контексті формування СУВ для підприємств ГЗК, розглянемо більш детально ступінь взаємозв'язку між підгрупами чинників, до яких відносяться природні умови розробки родовищ, та рівнями управління витратами, взаємодія яких впливає на стан внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства.

Вплив природних чинників у складі СУВ на стан внутрішнього середовища підприємств ГЗК проявляється:

⇒ у координації продуктивних стратегій (зміна натуральних обсягів виробництва продукції, номенклатура, асортимент);

⇒ у зміні чи доповненні ресурсних стратегій (зміна обсягів трудових, технічних, матеріальних, фінансових та інформаційних ресурсів);

⇒ у формуванні техніко-технологічної бази (норми витрачання матеріальних ресурсів на одиницю продукції, продуктивність обладнання, трудомісткість продукції тощо);

⇒ в організації виробництва та ефективності управління (рівень організації виробництва та праці, постачання матеріалів, збут продукції, заохочення працівників тощо).

Вплив природних чинників у складі СУВ на стан зовнішнього середовища підприємств ГЗК має наступний характер:

⇒ природоохоронний, що визначається ступенем впливу екологічних чинників на рівень виробничих витрат видобутку й переробки залізорудної сировини;

⇒ правовий або нормативний, визначає правомірність встановлених норм, процедур та методик при проведенні гірничопідготовчих робіт;

⇒ соціальний – впливає на рівень життя населення та характер його поведінки.

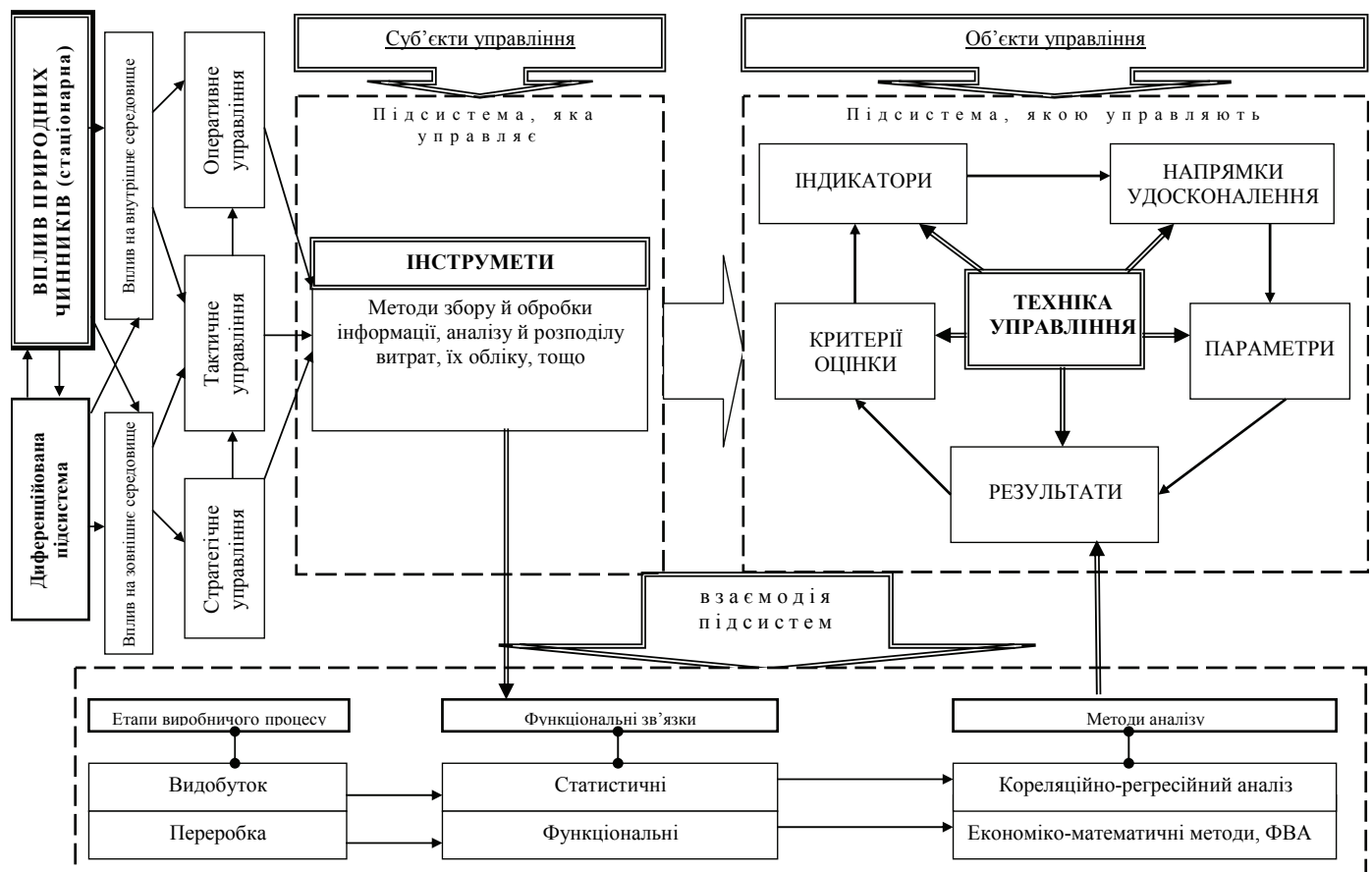

Рис. 1. Модель формування та функціонування СУВ на гірничо-збагачувальних підприємствах

Таким чином, запропонована модель формування та функціонування системи управління витратами для гірничо-збагачувальних підприємств має суттєві відмінності від традиційних моделей, оскільки враховує галузеві особливості їх діяльності.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження показують наступне:

- на управління витратами ГЗП впливають чинники стаціонарної та диференційованої підсистем, що обумовлено галузевою специфікою виробництва продукції;

- побудова ефективної системи управління витратами є об'єктивною необхідністю для ГЗП, оскільки різноманіття витрат задіяних у процесі видобутку та переробки залізної руди, вимагає реалізації управлінських рішень для досягнення поточних та стратегічних цілей підприємства;

- запропонована модель формування та функціонування СУВ для ГЗП містить в собі базові положення системи управління витратами у відповідності до традиційних підходів побудови СУВ підприємств виробничої сфери;

- модель формування та функціонування СУВ для ГЗП пристосована до галузевих особливостей їх діяльності і враховує дію чинників стаціонарної та диференційованої підсистем, що посилюватиме про-

цес управління витратами на кожному переділі, починаючи з видобутку залізної руди і закінчуючи її збагаченням.

Список використаних джерел

1. Костакова Л.Д., Костакова А.Г. Витрати на утримання персоналу та їх зв'язок з природними чинниками // Україна: аспекти праці, 2013. - №8. - С. 40–45.
2. Гомонко Э.А. Управление затратами на предприятии: [учебник] / Э.А. Гомонко, Т.Ф. Тарасова. - М.: КНОРУС, 2010. - 320 с.
3. Грещак М.Г. Управление витратами: [навч. посіб.] / М.Г. Грещак, О.С. Коцюба. - К.: КНЕУ, 2008. - 258 с.
4. Давидович І.Є. Управление витратами: [навч. посібн.] / І.Є. Давидович. - К.: Центр навчальної літератури, 2008. - 320 с.
5. Козаченко Г.В. Управление затратами предприятия: [монографія] / Г.В. Козаченко, Ю.С. Погорелов. - К.: Лібра, 2007. - 320 с.
6. Турило А.М. Управление витратами предприятия: навч. посібн. / А.М. Турило, Ю.Б. Кравчук, А.А. Турило. - К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 120 с.
7. Череп А.В. Управление витратами суб'єктів господарювання: [монографія]. - II ч. / А.В. Череп - Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. - 368 с.